

การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์
Knowledge Management according to Buddhhadhamma
In Schools of Nakhon Sawan Province.

พระปลัดสมบัติ ฐิติญาโณ*

รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี**

ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์โดยกำหนดระเบียบวิธีวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีการนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้จริงในการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ หลักการสำคัญต่อการสร้างความรู้สู่องค์กร โดยใช้หลัก ส. การรับฟัง จิ. จินตนาการ ปุ. ปุจฉา ลิ. เขียน หลักการสังคายนา การวิเคราะห์และคัดแยกความรู้เป็นกลุ่มประเด็นให้ง่ายต่อการเข้าถึงอย่างมีขั้นตอน การประมวลและกลั่นกรองความรู้ หลัก ๔ ส. การเผยแพร่ แนะนำ สั่งสอน อบรมบุคลากร ชี้แจง ชวนใจ แกล้งกล้า ร่าเริง หลักกาลามสูตร ๑๐ ประการส่วนสภาพปัญหาประกอบด้วย ๕ ปัญหาหลัก ได้แก่ ผู้บริหารการจัดการความรู้ ๒.ทัศนคติความคิดและพฤติกรรมบุคลากร ๓. การบูรณาการทางการศึกษาของโรงเรียน ๔.วัฒนธรรมการจัดการความรู้ ๕.แผนการจัดการความรู้ ได้แก่ ขาดการทำงานทีม การประสานงานยุ่งยาก การบริหารเวลา งบประมาณไม่เพียงพอ และเทคโนโลยีทางการสื่อสาร และ แนวทางการจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารจะต้องสร้างแบบที่ดีในการบริหาร รวมถึงการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ จะเป็นต้นแบบได้ดี เพราะสังคมย่อมจับตามองถึงพฤติกรรมกระทำทุกกิริยาบถของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นทิศทางการจัดการความรู้และบูรณาการแบบองค์รวม องค์กร บุคลากร

*นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, shall_518005@hotmail.com.

** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

สถานศึกษา การจัดการ ให้เชื่อมโยงกับภารกิจ ๔ ด้าน ได้แก่ ผู้บริหารการจัดการความรู้ ทักษะความคิดและพฤติกรรมบุคลากร การบูรณาการทางการศึกษาของโรงเรียน แผนการจัดการความรู้ วัฒนธรรมการจัดการความรู้ ในการส่งเสริมการบริหารทั้ง ๔ ด้าน จะให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ที่สุดด้วยการจัดการความรู้ เป็นกำลังใจบุคลากรในองค์กร การให้อภัย มีความรอบคอบ รับผิดชอบ เป็นกำลังใจให้แก่บุคลากร และไม่ปกป้องคนชั่ว แต่ต้องช่วยเหลือคนดีเป็นต้น

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, พุทธธรรม

Abstract

The objectives of this study entitled ‘Knowledge Management of Schools in NakornSawan Province according to Buddhaddhamma’ were of three; 1) to study concept, theories of knowledge management of schools in NakornSawan province, 2) to analytically study problems of knowledge management of schools in NakornSawan province according to Buddhaddhamma, and 3) to propose the method of knowledge management of schools in NakornSawan province according to Buddhaddhamma

Findings were as follows: 1. The integration of concept, theories of knowledge management with Buddhaddhamma was found that the administrators put into real practice knowledge management at schools in NakornSawan province. The principles that brought knowledge to organizations were Su., listening, Ji., thinking, Pu. Asking and Li., writing. The condition of problems of knowledge management at schools in NakornSawan province was found that problems consisted of 5 principal problems. They were 1) the knowledge management administrators, 2) attitude, ideas and behavior of personnel, 3) educational integration of schools, 4) knowledge management culture, 5) plan for knowledge management; lacking of team work, difficult coordination, insufficient management of time and budget, and information communication technology and the approach to the knowledge management of schools in NakornSawan Province according to Buddhaddhamma was that administrators must create a good model for management, including good model of knowledge management at schools in NakornSawan province. Society keep an eye on school administrators in every

movement. Therefore, the integrated knowledge management of organization, personnel, learning centers, management, with four functions. They were knowledge management administrators, attitude, opinions and behaviors of personnel, educational integration, knowledge management plan, knowledge management culture promoting the administration of the four functions will enhance the duty performance by knowledge management. Organizational morale of personnel, forgiveness, competency, responsibility, punishing the wrong, and promoting the good and encouraged personnel.

Keywords: Knowledge Management, Buddha Dharma

๑. บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันส่งผลให้คุณธรรมประจำตัวปัจเจกบุคคลลดลงในหลายๆ ด้านเช่นปล่อยตนเองให้หลงไปตามกิเลสตัณหาความอยากต่างๆ จนขาดความยับยั้งชั่งใจ ยึดมั่นในศักดิ์ศรีอย่างงมงายไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรมไม่นำปัญญามาพิจารณาเหตุผลขาดความยำเกรงต่อกฎหมายบ้านเมืองสร้างเวรภัยต่อกันไม่สิ้นสุดขาดความละอายเกรงกลัวต่อบาปต่อความชั่วทั้งหลายขาดขันติความอดทนต่อการกระทบกระทั่งขาดเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์เมื่อคุณธรรมที่จะส่งเสริมความดีงามแห่งปัจเจกบุคคลลดลงย่อมทำให้เกิดการกระทำล่วงละเมิดมากขึ้นด้วยไม่สามารถควบคุมกายวาจาปัจจุบันรูปแบบการพัฒนาทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในหลายลักษณะและมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป เช่น สังคมสารสนเทศ (Information Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) แต่ที่รูปแบบน่าสนใจคือ เป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) โดยลักษณะสังคมที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้ความรู้กลายเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งในการดำรงอยู่ของสมาชิกในสังคม โดยมีคำกล่าวที่อาจเคยได้ยินอยู่เสมอว่า “ความรู้คืออำนาจ” ดังนั้นในสังคมลักษณะนี้ การพัฒนาความรู้และสร้างความรู้ใหม่ๆ เพื่อการอยู่รอด เพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนจึงเป็นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการพัฒนาต่างๆ ซึ่งลักษณะที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่สำคัญมี ๔ มิติ ประกอบด้วย ๑) มิติสถานะการแข่งขัน (Competitive) ๒) มิติการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ๓) มิติการสร้างทุนมนุษย์ (Human Capital Building) ๔) มิติการสร้างความสามารถได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) โดยเฉพาะการพัฒนาคนเพื่อเพิ่มศักยภาพที่ครอบคลุมทุกด้าน ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในทุกระดับ ทุกกลุ่มอายุ หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จะต้องได้รับการเอาใจใส่

โดยองค์กร ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพก่อให้เกิดทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญได้แก่ ปัญหาด้านพฤติกรรมการทำงาน เช่น การบริการ ระบบการบริการและคุณภาพมาตรฐานของการให้บริการที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ใช้บริการ ขาดระบบการกำกับ และการตรวจสอบคุณภาพ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานการรองรับคุณภาพของการให้บริการตลอดถึงทักษะด้านต่างๆ ของทรัพยากรมนุษย์และอีกทั้งจริยธรรมปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ของทุกองค์กรหรือหน่วยงานและที่สำคัญได้แก่ การขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการอบรมมาอย่างดี การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่ตีพ้อหรือต่ำเกินไป การกระจายทรัพยากรมนุษย์ในส่วนภูมิภาคต่างๆ ยังไม่ตีพ้อและไม่เหมาะสม ปัญหาในด้านคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่เฉพาะอย่างและปัญหาการมีมากเกินไปหรือน้อยเกินไปของทรัพยากรมนุษย์บางแขนง สำหรับปัญหาพฤติกรรมบริการของทรัพยากรมนุษย์ที่แสดงออกจนกลายเป็นลักษณะประจำอย่างหนึ่งของหน่วยงาน การลืมน้ำที่ที่แท้จริงว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและควรให้บริการอย่างไร พฤติกรรมต่างๆ ที่มีและนำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ตามเป้าประสงค์และทำให้ชีวิตของตนมีความสุขในการทำงานและการอยู่ร่วมกันของเพื่อนร่วมงานต่างๆ ในฐานะที่ต้องทำงานอยู่ร่วมกันทั้งในระดับสูงขึ้นไป จนถึงผู้รับบริการในหน่วยงานของตนหรือการทำให้หน่วยงานหรือองค์กรพัฒนาไปในทิศทางที่บรรลุเป้าประสงค์ การพัฒนาทุนมนุษย์จึงถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ โดยที่องค์กรจะต้องมีกรอบแนวทางการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ ทักษะคติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติโดยต้องมีกระบวนการสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะต้องทำอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง เพราะสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา^๑

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรได้นำเอาหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผู้ทรงค้นพบอริยสัจ ๔ หรือหลักความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเมื่อมองในทัศนะของคนสมัยใหม่มักเกิดปัญหาขึ้นบ่อยๆ ว่าเป็นศาสนา (Religious) หรือเป็นปรัชญา (Philosophy) หรือว่าเป็นเพียงวิถีครองชีวิตแบบหนึ่ง (A way of life) เมื่อปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นจึงเป็นเหตุให้ถกเถียงหรือแสดงผลทำให้เรื่องยืดยาวออกไปทำให้เกิดการฟั่นเฟือน (ยุ่งเหยิง) ไม่มีที่สิ้นสุดพระพุทธศาสนามาประพัตโดยทั่วถึงสมดังเจตนารมณ์แห่งพระพุทธศาสนาที่แสดงถึงหลักปฏิบัติในระดับบุคคลตั้งแต่เบื้องต้นไปจนถึงการพัฒนาตนเองเพื่อความดีงามสูงสุดและหลักปฏิบัติต่อชุมชนสังคมเพื่อการอยู่

^๑พรธิดา วิเชียรปัญญา, การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร :เอ็กซ์เพอร์เน็ท, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕.

ร่วมกันอย่างสันติและเกิดเสรีภาพตามหลักมนุษยธรรม กล่าวไว้ว่า “คำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือคำสอนและหลักปฏิบัติ”ซึ่งเป็นข้อกำหนดอย่างต่ำหรือหลักความประพฤติอย่างน้อยที่สุดในระดับที่ย่อมก่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยดีงามแก่ผู้ประพฤติ กระทั่งภาพรวมของสังคมย่อมเกิดความสงบเรียบร้อยดังในสร้งศาสดากล่าวถึงศีลไว้ดังนี้ “บุคคลใดในโลกนี้สำรวมกายวาจาใจไม่ทำบาปกรรมอะไรไม่พูดเหลวไหลและเพราะเหตุแห่งตนบัณฑิต”และในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้แสดงเกี่ยวกับศีลไว้ดังนี้ “ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้นของบุคคลผู้ต้งเว้นจากปาณาติบาตเป็นต้นอยู่ก็ดีของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติ”ในขณะเดียวกันปัจจุบันบุคคลยังมีความเข้าใจ การประพฤติปฏิบัติประคับประคองมิให้ล่วงละเมิดศีลรักษาศีลมิให้ขาดหรือต่างพร้อยด้วยการประคับประคองกายวาจาใจให้อยู่ในกรอบของศีลรู้จักยับยั้งชั่งใจบังคับควบคุมและฝึกอบรมจิตใจตนเองให้แสดงออกต่อสิ่งที่มากระทบอย่างเหมาะสมทั้งสิ่งที่น่าพึงพอใจและไม่น่าพึงพอใจ ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การ อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์กรที่ได้ทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์กรประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้ ทั้งนี้้องค์การสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการประเมินผลงานประจำปีงบประมาณ ยิ่งไปกว่านั้น้องค์การยังสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) เพื่อการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้อีกด้วยปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางการจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย ๖ ประการต่อความรู้ (๑) การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร (๒) การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ (๓) การปรับปรุง ดัดแปลงหรือสร้างความรู้บางส่วน (๔) การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน (๕) การนำประสบการณ์จากการทำงานและการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสกัด “ขุมความรู้” ออกมาบันทึกไว้ (๖) การจัดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้”สรุปการบริหารหรือการจัดการความรู้ เพราะคนยึดเอาประโยชน์ตนและพวกพ้องเป็นใหญ่ไม่ใส่ใจผลกระทบต่อส่วนรวมขาดความรับผิดชอบเห็นผิดเป็นชอบในขณะที่สังคมเปลี่ยนไปประกอบกับขาดความเข้าใจหลักธรรม และไม่เห็นความสำคัญของหลักธรรมเพราะความโลภโกรธหลงเข้าครอบงำจิตใจความคิดอ่านและความประพฤติหลายๆ อย่างซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่วความผิดได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับแล้วพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้สึกสะอึด สะเทือนจนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตมีดมนลงไปพวกเราชาวพุทธจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจังต้องยึดหลักการให้มันคงที่จะไม่ทำสิ่งใดๆ ที่ชั่วที่เสื่อมต้องกล้าบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดีเป็นความถูกต้องและเป็นธรรมเพื่อให้ผลความประพฤติปฏิบัติชอบบังเกิดเพิ่มพูนขึ้น และคำจูนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุดหากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์เพื่อต้องการทราบถึงการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีของลักษณะผู้บริหารเชิงพุทธ การจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์แล้วนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ และเสนอแนวทางการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ รูปแบบการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ให้ทุกคนในโรงเรียนมี อยู่ในจิตใจ จากการปลูกฝังถ่ายทอดสู่ประชาชนเป็นการพัฒนาที่เกิดจากจิตสำนึกของผู้บริหารประชาชนต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์

๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่อง “การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการใช้การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์มีขอบเขตด้านเนื้อหา จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) การสร้าง (Knowledge creation) (๒) การประมวลความรู้ (knowledge codification) (๓) การเผยแพร่ความรู้ (knowledge distribution) (๔) การประยุกต์ใช้ความรู้ (knowledge utilization) เป็นต้น ส่วนหลักพุทธธรรม ๑) การสร้างความรู้หลักสุ จิ ปุ ลิ ๒) การประมวลความรู้หลักสังคายนา ๓) การเผยแพร่ความรู้หลัก ๔ ส.๔) การประยุกต์ใช้ความรู้ หลักกาลามสูตร ๑๐

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑) ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยเลือกแบบเจาะจงจำนวน ๒๕ คน ได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๒) ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๒ รูป/คน

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๓ โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนนครสวรรค์, โรงเรียนสตรีนครสวรรค์และโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย (จิรประวดี) จังหวัดนครสวรรค์

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่ เดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๕๖ จนถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ รวมเป็นระยะเวลา ๙ เดือน

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่อง “การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยกำหนดการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน พระภิกษุที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำรูปแบบการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ไปใช้ต่อไป ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรม”

ขั้นที่ ๒ วิเคราะห์สภาพปัญหาและวิเคราะห์ทฤษฎีการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) จำนวน ๒๕ คน

ขั้นที่ ๓ วิเคราะห์เสนอรูปแบบการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๒ รูป/คน

ขั้นที่ ๔ การบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีของลักษณะผู้บริหารเชิงพุทธการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ เป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์

ขั้นที่ ๕ เสนอแนวทางการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ไปใช้ในพื้นที่เพื่อเป็นเครื่องมือการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ต่อไป

๕. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทำให้ผู้วิจัยสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ ดังนี้

ตอนที่ ๑) การบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีการจัดการความรู้กับแนวพุทธธรรมผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีการนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้จริงในการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ หลักการสำคัญต่อ การสร้างความรู้สู่องค์กรต่างๆ หลัก ส. การรับฟัง จิ. จินตนาการ ปุ. ปุจฉา ลิ. เขียน หลักการสังคายนา การวิเคราะห์และคัดแยกความรู้เป็นกลุ่มประเด็นให้ถ่ายทอด การเข้าถึงอย่างมีขั้นตอน การประมวลและกลั่นกรองความรู้ หลัก ๔ ส. การเผยแพร่ แนะนำ สั่งสอน อบรมบุคลากร ชี้แจง ชวนใจ แกล้งล้อ ร่าเริง หลักกลาโมสูตร ๑๐ อย่าเพ่งเชื่อเพราะการฟัง ตามๆ กันมา อย่าเพ่งเชื่อเพราะถือว่าเป็นของเก่า เล่าสืบๆ อย่าเพ่งเชื่อเพราะเป็นข่าวเล่าลือ อย่าเพ่งเชื่อเพราะอ้างคัมภีร์หรือตำรา อย่าเพ่งเชื่อเพราะคิดเอาเองว่ามันเป็นเหตุเป็นผลกัน อย่าเพ่งเชื่อเพราะการคิดคาดคะเนหรืออนุมานเอา อย่าเพ่งเชื่อเพราะคิดเอาตามอาการที่ปรากฏ อย่าเพ่ง

เชื่อเพราะเห็นว่าตรงกับความเห็นของตนอย่าเพิ่งเชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดควรเชื่อได้ อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดเป็นครูของเราความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้บริหารที่จะต้องพัฒนาตนพัฒนาคน และพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพในทางรูปธรรมมากที่สุด

ตอนที่ ๒) สภาพปัญหาการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาประกอบด้วย ๕ ปัญหาหลัก ได้แก่ ผู้บริหารการจัดการความรู้ ๒.ทัศนคติความคิดและพฤติกรรมบุคลากร ๓. การบูรณาการทางการศึกษาของโรงเรียน ๔.วัฒนธรรมการจัดการความรู้ ๕.แผนการจัดการความรู้ ได้แก่ ขาดการทำงานทีม การประสานงานยุ่งยาก การบริหารเวลา ขาดงบประมาณไม่เพียงพอ และเทคโนโลยีทางการสื่อสาร

ตอนที่ ๓) แนวทางการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจะต้องสร้างแบบที่ดีในการบริหาร รวมถึงการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ จะเป็นต้นแบบได้ดี เพราะสังคมย่อมจับตามองถึงพฤติกรรมกระทำทุกกิริยาของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นทิศทางการจัดการความรู้และบูรณาการแบบองค์รวม องค์การ บุคลากร สถานศึกษา การจัดการ ให้เชื่อมโยงกับภารกิจ ๔ ด้าน ได้แก่ ผู้บริหารการจัดการความรู้ ทัศนคติความคิดและพฤติกรรมบุคลากร การบูรณาการทางการศึกษาของโรงเรียน แผนการจัดการความรู้ วัฒนธรรมการจัดการความรู้ ในการส่งเสริมการบริหารทั้ง ๔ ด้าน จะให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ที่สุดด้วยการจัดการความรู้ เป็นกำลังใจบุคลากรในองค์กร การให้อภัย มีความรอบคอบ รับผิดชอบ เป็นกำลังใจให้แก่บุคลากร และไม่ปกป้องคนชั่ว แต่ต้องช่วยเหลือคนดีเป็นต้น

๖. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญต่อการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ จากการสังเคราะห์ตามกรอบเนื้อหาอภิปรายผลได้ดังนี้แนวทางการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ของหลักพุทธธรรมบุคคลที่มีคุณมีลักษณะ อยากรู้ อยากเห็น กระจายความรู้ สนใจติดตามความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลงของสังคม พยายามสืบเสาะ หามั่นศึกษาค้นคว้าสิ่งที่สนใจใคร่รู้ ด้วยความอุตสาหะวิริยะแล้วนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาสังคมเป็นโดยตนเอง ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน บุคคลประเภทนี้มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความอุตสาหะวิริยะ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้โดยยืมหนังสือมาอ่าน ด้วยตนเองที่บ้าน ด้วยความยากลำบากในการเดินทางโดยไม่ย่อท้อ เป็นโดยฝึกหัด ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับเจษฎา นกน้อย พบว่า การกำหนดนโยบายการไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มใด ๆ ในสถานที่ทำงานและการแยกการจัดการความหลากหลาย

ทางเพศของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรนอกจากการจัดความไม่เท่าเทียม^๒ ซึ่งสอดคล้องกับ พระสราวุฒย์ ปญฺญาวุฑฺฒโพบว่า การปฏิรูปกลุ่มคนจากบนสู่ล่าง คือ จากระบบวรรณะสูงสู่ระบบ วรรณะต่ำ เมื่อมาสู่ระบบสังฆะแล้วจะมีความเท่ากัน คือมีพระธรรมวินัยเดียวกัน จึงเป็นการสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคม บุคคลประเภทนี้ถ้าได้รับการสร้างและเสริม ให้มีคุณลักษณะเป็น ผู้ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ก็จะสามารถนำทักษะวิธีการเรียนรู้ที่ได้ฝึกฝนไปใช้เป็นเครื่องมือ ในการแสวงหา ความรู้ต่อไปได้ตลอดชีวิต^๓

๑) การจัดการความรู้ด้านการสร้างโดยการใช้ สุ จิ ปุ ลิ จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ตามแนวพุทธธรรม ซึ่งโดย ภาพรวมมีสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยมองว่าหลักการสำคัญต่อการสร้างความรู้ สู่องค์กรต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับเอื้อมอร์ ชลวร ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” จากองค์ความรู้ในด้านการจัดการความรู้ และองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำ พุทธธรรม ทั้ง ๔ หมวดเข้ามาประยุกต์สร้างรูปแบบจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการผู้วิจัยเริ่มจาก การประยุกต์ ซึ่งมีองค์ประกอบ ๔ แบบด้วยกันคือ (๑) การขัดเกลาทางสังคม (socialization) (๒) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) (๓) การผสมผสานความรู้ (Combination) (๔) การผนึกความรู้ในตน (Internalization) เป็นพลวัตร ที่มีการหมุนในลักษณะที่เป็นเกลียว (spiral) เป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่ไม่รู้จบ แล้วนำหลักพุทธธรรม ๔ หมวดข้างต้นมาเสริมแรงผลักดันให้เกิด พลังในการขับเคลื่อน ซึ่งได้เสนอเป็นแบบจำลองใหม่ หลังจากนั้นได้นำแบบจำลองดังกล่าวมาทำ การตรวจสอบองค์ความรู้ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) สรุปผลว่า ได้แบบจำลองการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการที่พร้อมนำไปใช้งานได้ในองค์กรทั่วไป และ สอดคล้องกับทฤษฎีของ พอร์เตอร์ (Porter) และลอว์เลอร์ (Lawler),^๔ ซึ่งสอดคล้องกับCockerill, Coreen H., พบว่า การมีส่วนร่วมสามารถเพิ่มการยอมรับของประชาชนในความรับผิดชอบที่ ถูกต้องตามกฎหมาย การรับรู้ในการปรับปรุงหน่วยงานของรัฐและเพิ่มผลประโยชน์ต่อส่วนรวม โดย การมองที่แรงจูงใจและความคาดหวังของประชาชนที่มีส่วนร่วม และการสำรวจความคิดเห็นได้รับความสนใจจากประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมการวางแผน ส. การรับฟังเรื่องราวที่จะสอน ซึ่งเป็น ขั้นที่ต้องใช้ทักษะการฟังเป็นอันดับแรกและนับเป็นขั้นที่มีความสำคัญที่สุด ผู้ฟังจะต้องมีสมาธิใน

^๒ ใจษา นกน้อย, “การจัดการความหลากหลายในองค์กร : ตัวแบบทางด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อ ความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (คณะรัฐ ประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒).

^๓ พระสราวุฒย์ ปญฺญาวุฑฺฒโพบ (วิจิตรปัญญา), “การปฏิรูประบบวรรณะสู่ระบบสังฆะใน พระพุทธศาสนา”, พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๔ Lyman W. Porter and Edwarad E. Lawler III, *Managerial Attitudes and Perfomance*, (Homewood, Ill. Dorsey Press. 1968).

การฟัง โดยฟังเรื่องที่สอน ฟังการบรรยายเนื้อหาต่างๆ ฟังวิธีการ พร้อมศึกษาเนื้อหาจากใบความรู้ ใบงาน ถ้าผู้เรียนขาดทักษะการฟังทักษะอื่นๆก็มีความอ่อนด้อยตามไปด้วย โดยครูคอยสังเกตการสอนทุกครั้ง จิ. คือ จินตนาการ เป็นการฝึกให้คิดติดตามเรื่องที่ครูสอน ครูต้องการให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ฝึกการจำแนกและการวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างมีเหตุผล ขั้นตอนนี้ครูต้องคอยกระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างหลากหลาย คิดอย่างสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดบ่อยๆ เพราะการฝึกคิดวิเคราะห์ ทดลอง ทำให้สมองมีการพัฒนา ความคิดที่ไม่ตรงกันของแต่ละบุคคล นับเป็นที่มาแห่งการเรียนรู้ โดยธรรมชาติของมนุษย์ จะไม่มีใครคิดเหมือนกัน เพราะทุกคนมีประสบการณ์ที่ต่างกัน ความคิดที่แตกต่างกันไม่ถือว่าเป็นความขัดแย้ง แต่เป็นผลผลิตจากการสอน ผู้เรียนจะต้องฝึกคิดวิเคราะห์ ปฏิบัติและทดลองเพื่อสร้างองค์ความรู้เป็นของตนเองทุกคน การเรียนการสอนครั้งนั้นจึงจะประสบผลสำเร็จ ปุ. คือ ปุจฉา เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามครู จากความคิดที่หลากหลายในชั้นเรียนที่ได้แสดงออกมานักเรียนไม่สามารถบอกได้ว่าอะไรเป็นความรู้ที่ถูกต้อง ครูและนักเรียนเท่านั้นเป็นผู้สรุปและสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน โดยยึดถือ กฎเกณฑ์ ข้อมูล ทฤษฎี แล้วช่วยกันสรุปสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน สรุปให้เป็นวิธีลัด ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการเรียนรู้ นักเรียนส่วนใหญ่ ไม่ค่อยกล้าซักถามจึงก่อให้เกิดปัญหา ทาง การเรียนวิชาอื่นๆ ตามมามากมาย รู้จักการทำงานเป็นทีม และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่เราจะต้องส่งเสริมพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน ครูอาจจะตั้งคำถาม ถามเพื่อประเมินผลความรู้และความเข้าใจในเรื่องที่สอนก็ได้ ลิ. คือ ลิขิต แปลว่า เขียน เป็นผลแสดงโดยรวมจากการฟัง คือ สุตวา การคิด คือ จินตนา การพูด การถาม คือ ปุจฉา การเขียน คือ ลิขิต ทุกขั้นตอนต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นลำดับ ไม่ควรขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง การเขียนและการบันทึกเป็นตะกอนของวิธีการสอนแบบ สุ. จิ. ปุ. ลิ. ที่แท้จริง เมื่อครบทุกองค์ประกอบแล้วควรมีการทดสอบหลังเรียน เพื่อเก็บคะแนนบันทึกผลอย่างเป็นระบบ และมีการฝึกเสริมทักษะเพื่อสร้างความชำนาญให้กับผู้เรียนด้วยการบ้านเพิ่มเติมและสร้างนิสัยการจดบันทึกเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๒) การจัดการความรู้ด้านประมวลความรู้โดยการสังคายนาจากผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ตามแนวพุทธธรรม ซึ่งโดยภาพรวมมีสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยมองว่าหลักการสำคัญต่อด้านประมวลความรู้สู่องค์กรต่างๆ ก็จะต้องมีการศึกษาและสั่งสอนพระธรรมวินัยให้ถูกต้องอยู่เสมอ ผู้ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้ ก็คือพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีหน้าที่อยู่แล้วว่าจะต้องสั่งสอนพระธรรมวินัย ในยามปกติ พระสงฆ์ก็ต้องสั่งสอนอยู่แล้วเป็นประจำ ยิ่งถ้าเกิดเหตุที่แสดงว่าผู้คนไม่รู้ไม่เข้าใจพระธรรมวินัย พระสงฆ์ก็จะยิ่งต้องเอาใจใส่สั่งสอนชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจให้ถูกต้องและให้รู้ อย่างน้อยให้รู้ว่า ในพระพุทธศาสนานี้จะใช้อะไรเป็นมาตรฐาน เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ว่าอะไรถูกต้อง อะไรไม่ถูกต้อง เป็นพระธรรมวินัยหรือไม่ นั่นก็คือจะต้องรู้จักพระไตรปิฎก ซึ่งสมัยก่อนคนมีความรู้ความเข้าใจถูกต้องในเรื่องนี้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้น ปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ยาก เมื่อเกิดเหตุการณ์คราวนี้ก็เป็นเครื่องเตือนใจชาวพุทธว่า เราจะต้องหันมารักษาทระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ และรู้จัก

พระไตรปิฎกที่เป็นตัวหลักเดิมที่รักษาพระธรรมวินัยนั้นไว้ แล้วหันมาฟื้นฟูชาวพุทธให้กลับไปสู่พระธรรมวินัย ให้รู้จักศึกษาพระไตรปิฎกกันอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง เรื่องความสำคัญของพระไตรปิฎก และการรักษาพระไตรปิฎก คือรักษาพระธรรมวินัยด้วยการสังคายนาเป็นต้น การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การปรับปรุงให้ความรู้มีรูปแบบมาตรฐาน ไม่ซ้ำซ้อน มีความสมบูรณ์ มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ การเข้าถึงความรู้ การสร้างแหล่งเผยแพร่ที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาให้กับสถานศึกษา และสอดคล้องกับสุปรียา อธิ์สิรานนท์ที่กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีโยนิโสมนสิการแล้วสัมมาทิฐิก็จะเกิดขึ้นตามมา จากนั้นจึงนำตนเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ หรือกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมีความสำคัญเท่าๆ กัน หรือกล่าวได้ว่ามนุษย์จะมีความสมบูรณ์เมื่อชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์ครบ ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิต และปัญญา^๕

๓) การจัดการความรู้ด้านการเผยแพร่ความรู้โดยทฤษฎี ๔ ส จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ตามตามแนวพุทธธรรม ซึ่งโดยภาพรวมมีสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยมองว่าหลักการสำคัญต่อการจัดการเผยแพร่ความรู้สู่องค์กรต่างๆ การเผยแพร่พุทธศาสนาเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชนซึ่งสอดคล้องกับบรรจง เจริญสุข^๖ พบว่า ภารกิจสถานศึกษา ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปไม่เหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมากที่สุดทุกด้าน ๔. การจัดทำแผนงานจะต้องเป็นแผนงานรายปีหรือการกำหนดกิจกรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้งและควรจะทำต่อเนื่องทุก ๆ ปีในรูปของสมาชิกในองค์กร และ ๕. การจัดทำโครงการเป็นการระบุรายละเอียดเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมงบประมาณแต่ละโครงการที่จัดสรร ซึ่งส่วนใหญ่จะมาเป็นรูปของการจัดการความรู้หรือการฝึกอบรมต่าง ๆ เป็นต้นเพราะฉะนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดคุณภาพและพัฒนาแบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนามีกระบวนการและวิธีการที่ดี^๗

๔) การจัดการความรู้ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้โดยกาลามสูตร ๑๐ ประการจากผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ตามตามแนวพุทธธรรม ซึ่งโดยภาพรวมมีสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยมองว่าหลักการสำคัญต่อการจัดการประยุกต์ใช้ความรู้สู่องค์กรต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจแต่ละส่วนให้แจ่มแจ้ง รวมทั้งการ

^๕สุปรียา อธิ์สิรานนท์, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต พระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๖บรรจง เจริญสุข, “การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน” **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒).

^๗สินสมุทร บุตรภักดี, “การพัฒนาคุณธรรมของบุคลากรทางการศึกษาด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๔).

สืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่
สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง โดยพื้นฐาน
แล้ว การวิเคราะห์ถือเป็นทักษะที่มนุษย์ฝึกได้ กระบวนการหรือผลของการนำเอาปัจจัยสองอย่าง
หรือมากกว่าที่แยกกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ที่กล่าวว่

โดยเฉพาะความคิด การไม่นำความรู้ขององค์กรมา
สร้างความสามารถในการแข่งขัน หรือก่อให้เกิดประโยชน์อย่าง แท้จริงการสื่อสารในองค์กร การ
พัฒนากระบวนการและเครื่องมือ การเรียนรู้ การวัดและติดตามประเมินผล การถ่ายทอดความรู้
ระหว่างบุคคลกับองค์กร การจัดเก็บความรู้ขององค์กร การปรับเปลี่ยนและการจัดการ
พฤติกรรม การสร้างความรู้ใหม่ การไม่นำความรู้ภายนอกมาปรับใช้ อาจจะทำให้ตามสถานการณ์
โลกและคู่แข่งไม่ทันความรู้ในองค์กร^๕ ซึ่งสอดคล้องกับ วงเพชร คงจันทร์พบว่า วิธีแก้ปัญหาความ
รุนแรงในครอบครัวทางด้านโครงสร้างทางสังคมมี ๓ อย่าง คือ ๑) ทางด้านสังคม ได้แก่ มีความ
รับผิดชอบต่อครอบครัว มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ และการเสวนากับคนดี ๒) ทางด้าน
เศรษฐกิจ ได้แก่ การเว้นจากมิจฉาอาชีพและการดำเนินชีวิตอันเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ จะเป็นการ
ดำเนินชีวิตโดยสุจริต มีปัญญาด้วยหลักการแสวงหาทรัพย์และหลักการใช้จ่ายทรัพย์และ๓) ทางด้าน
การศึกษา ได้แก่การปรับความรู้ความเข้าใจให้ตรงกัน การฝึกฝนพัฒนาตนเอง ผู้รับข่าวสารจะแยก
ได้อย่างไรว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องจริง เรื่องไหนไม่จริง เรื่องไหนเชื่อได้ เรื่องไหนเชื่อไม่ได้ ข้าพเจ้าได้
อ่านบทความจากวารสารฉบับหนึ่งได้พูดถึง “กาลามสูตร” ซึ่งเป็นหลักความเชื่อที่พระพุทธเจ้าตรัส
สอนไว้ในพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าเห็นว่าน่าจะมีประโยชน์ต่อทุกคนในการจะพิจารณาที่จะเชื่อ
ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมา จึงได้นำมาเสนอไว้เป็นหลักคิดสำหรับบุคคลที่สนใจ โดยเฉพาะคนที่
เป็นผู้บริหารซึ่งท่านสามารถให้คุณให้โทษกับผู้ใต้บังคับบัญชาได้ จะเชื่อสิ่งใดที่ใครๆ พูดจะต้องพิจารณา
อย่างรอบคอบ โดยปกติในชีวิตประจำวันของเรารอบคอบแล้วจึงค่อยตัดสินใจว่าข้อมูลนั้นเชื่อได้
มากน้อยค่าไหน โดยใช้หลัก “กาลามสูตร” มาใช้ในการพิจารณา^๖ ดังนี้

๑. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะการฟังตามๆ กันมา คำพูดที่มาจากการบอกต่อๆ กันมา หรือฟัง
ตามๆ กันมามีโอกาสที่จะบิดเบือนจากความเป็นจริงสูง พวกเราเป็นครูเคยให้นักเรียนเล่นเกมบอก
ต่อหรือไม่ จะเห็นว่าเมื่อนักเรียนคนแรกรับทราบข้อมูลแล้วบอกต่อๆ กันไปคนสุดท้ายที่รับข้อมูลจะ
รับข้อมูลไม่ตรงกับคนแรกเลยซึ่งเกมนี้เราใช้สอนเด็กว่าไม่ควรเชื่อในสิ่งที่เขาบอกต่อๆ กันมาหรือฟัง
ตามๆ กันมา

^๕ อ้อมทิพย์ เมฆรักชวานิช และคณะ, “รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ชุดโครงการ : สื่อสารเพื่อชุมชน :
บทบาทการสื่อสารการเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองส่วนท้องถิ่น”, สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๗.

^๖ วงเพชร คงจันทร์, “การแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ปรากฏในคัมภีร์”, วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, การพัฒนาองค์กรและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์, กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๔๗.

๒. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะถือว่าเป็นของเก่า เล่าสืบๆ กันมา คำสอนข้อนี้มีไขสอนให้เราดูถูกความเชื่อเก่าๆ แต่ให้เราพิจารณาพิเคราะห์เสียก่อน ไม่ใช่เชื่อทันทีโดยไม่มีเหตุผล เพราะบางครั้งความเชื่อของคนโบราณที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นอุบาย ที่เป็นการสอนทางอ้อมเช่น ห้ามกวาดบ้านตอนกลางคืนจะเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่ความจริงแล้วคนโบราณห้ามก็ด้วยเหตุว่าเมื่อก่อนไม่มีแสงสว่างจากไฟฟ้าตอนกลางคืนจึงมืดมากไม่เหมือนสมัยนี้ที่มีแสงสว่างจากหลอดไฟ การกวาดบ้านในที่มืดหรือมีแสงสลัวๆ จะทำให้กวาดสิ่งของมีค่าที่ทำตกหล่นไว้ทิ้งไปโดยไม่รู้ตัวเป็นต้น ดังนั้นหากจะเชื่อคำสอนโบราณก็ต้องหาเหตุผลมาสนับสนุนไม่ใช่เชื่อเพราะเล่าสืบต่อกันมา

๓. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเป็นข่าวเล่าลือ ข้อนี้มีอยู่มากมายในปัจจุบันเช่นเขาเล่าลือว่าเมื่อไปบนบานศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่แห่งนี้แล้วจะได้สมตามปรารถนาก็ไปกับเขา เขาเล่าลือว่าที่นั่นที่นี้ให้ห่วยแหม่นคนแหกกันไปกราบไหว้ขอห่วยแล้วก็ไม่ถูก เขาเล่าลือว่าหมอชาวบ้านคนนี้รักษาโรคสารพัดชนิดให้หายได้โดยการกินยาเพียงชนิดเดียวก็แหกกันไป หรือมีข่าวเล่าลือว่าดาราคณนั้นเป็นแฟนกับคนนี้นักการเมืองคนนั้นทำอย่างนั้นอย่างนี้ เยอะแยะมากมายการที่เราจะเชื่อข้อมูลที่ป็นข่าวเล่าลือต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน

๔. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะอ้างคัมภีร์หรือตำรา เรื่องตำรานี้ต้องพิจารณาให้ดีเพราะบางครั้งบางข้อมูลที่เขียนไว้ในตำราก็เป็นเรื่องจริงที่เชื่อถือได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่เมื่อเวลาผ่านไปข้อมูลนั้นอาจไม่เป็นจริงก็ได้ หรือในบางตำราก็มีการอ้างผิดๆหรือเป็นการหลอกลวงเช่นอ้างว่ายานี้รักษาโรคได้เป็นอย่างดีโดยอ้างผลวิจัยแต่ให้ข้อมูลไม่ครบถ้วนไม่ได้บอกถึงผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นทำให้ตกเป็นเหยื่อได้โดยง่าย

๕. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะคิดเอาเองว่ามันเป็นเหตุเป็นผลกัน เพราะเหตุผลบางอย่างก็ไม่ใช่ว่าจะถูกเสมอไปเช่นคิดว่าคนที่มั่งเงินทองมากมาย มีอำนาจล้นฟ้าจะต้องมีความสุข แต่จริงๆ แล้วคนเหล่านั้นอาจจะไม่มีความสุขก็ได้เพราะต้องเดินทางเร่ร่อนไปเมื่อนั้นเมื่อนี้ตลอดเวลา หรือชีวิตวุ่นวายจนหาความสุขไม่ได้เลยแต่แสดงให้เห็นว่าตนเองมีความสุข

๖. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะการคาดคะเนหรืออนุมานเอา เช่นเมื่อเห็นเมฆฝนตั้งเค้ามาก็คาดคะเนเอาว่าฝนจะตกบางครั้งลมอาจพัดฝนผ่านไปไม่ตกก็ได้หรือเมื่อมีคนมาพูดคุยเอาใจเราคอยรับใช้เราก็คาดคะเนว่าเขาจะจงรักภักดีกับเราบางทีคนนั้นอาจวางแผนอะไรบางอย่างก็ได้ ดังนั้นจึงไม่ควรเชื่ออะไรเพราะการคาดคะเนหรืออนุมานเอาจะต้องสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเสียก่อน

๗. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะคิดเอาตามอาการที่ปรากฏ เช่นเพราะการปลงใจเชื่อเช่นนั้นอาจจะเกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ หรือเมื่อเราเห็นคนท้องโตก็อย่าเพิ่งคิดว่าคน ๆ นั้นตั้งท้อง เขาอาจจะอ้วนก็ได้ บางครั้งเห็นคนแต่งตัวมอซอกก็คิดว่าเขาเป็นคนจนความจริงเขาอาจจะมีเงินมากมายหรือคนที่แต่งตัวภูมิฐานอาจจะเป็นขโมยก็ได้ เป็นต้น เราจึงต้องแยกแยะธาตุแท้กับปรากฏการณ์ ให้ชัดเจน

๘. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเห็นว่าตรงกับความเห็นของตนหรือเข้ากับทฤษฎีที่มีอยู่ธรรมชาติของมนุษย์ย่อมมีความลำเอียงอยู่ในตัว เมื่อได้รับข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความคิดคล้าย ๆ กับตนก็จะยิ่งรู้สึกว่าการที่ตนเองเชื่อนั้นเป็นจริง

๙. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดควรเชื่อได้ สังคมในปัจจุบันมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ออกเป็นหลายฝักหลายฝ่ายและผู้ที่เป็นหัวหน้าของแต่ละฝ่ายก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในสังคมเป็นผู้ที่มีคำพูดที่น่าจะเชื่อถือได้ ดังนั้นเมื่อฟังแล้วจะเชื่อใคร จึงควรพิจารณาให้ถี่ถ้วน จะได้ไม่เป็นเครื่องมือให้กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

๑๐. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดเป็นครูของเรา ครูของเราสอนให้เรารู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ รู้จักไตร่ตรอง และเลือกที่จะนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาใช้ในการดำรงชีวิต ดังนั้น เวลาครูบอกครูสอนอะไรก็ให้ไตร่ตรองให้เข้าใจเสียก่อนจึงจะเชื่อ

หลักกาลามสูตรนี้มีความคล้ายคลึงกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สอนให้พิสูจน์สิ่งต่างๆ ให้เห็นเป็นจริงเสียก่อนจึงจะตัดสินใจเชื่อ เป็นการสอนให้อย่าเพิ่งเชื่ออะไรอย่างมง่าย ซึ่งผู้ที่เป็นผู้บริหารจึงควรนำหลักการเหล่านี้ไปปรับใช้ในการบริหารตน บริหารคนและบริหารงาน ให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน กัน เพื่อทำความเข้าใจแต่ละส่วนให้แจ่มแจ้ง รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อคว้าวส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง โดยพื้นฐานแล้ว การวิเคราะห์ถือเป็นทักษะที่มนุษย์ฝึกได้ กระบวนการหรือผลของการนำเอาปัจจัยสองอย่างหรือมากกว่าที่แยกกัน

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า และสัมภาษณ์รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จนครบและพบข้อเท็จจริงจากการทำวิจัย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่ควรนำไปปฏิบัติได้ ในองค์กรบริหารส่วนจังหวัด โดยผู้วิจัยจะได้เสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

๑. การจัดการความรู้ด้านการสร้างความรู้จะต้องพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการวางแผนงานและโครงการ อันจะทำให้เกิดประโยชน์เพื่อการการสร้างความรู้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการทำงาน จะต้องมีสุ จิ ปุ ลิ ถือเป็นการสร้างสรรค์ประโยชน์ในปัจจุบันให้เกิดขึ้นกับองค์กร ในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องเร่งปรับเปลี่ยนนโยบายไปสู่การบูรณาการของสถานศึกษา เพื่อให้มีความเข้มแข็งวิชาการและวิชาเฉพาะ เพื่อมีความรู้เท่าทันกับการจัดการความรู้และยกระดับความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

๒. การจัดการความรู้ด้านการประมวลความรู้ ควรจัดให้มีผู้บริหารงานร่วมมือกับกรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เร่งเสริมสร้างศักยภาพให้แก่สถานศึกษาหรือบุคลากรด้วยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยใช้สังคายนายู่เสมอต่อการประมวลความรู้และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในองค์กร บุคลากร มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรจัดหลักสูตรการศึกษาตามแนวพุทธธรรม

๓. การจัดการความรู้ด้านการเผยแพร่ความรู้ ควรจัดไว้ในโรงเรียนเป็นส่วนการเรียนรู้ คือ สร้างแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการความรู้ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายบุคลากรในองค์กรกับหน่วยงานให้เป็นรูปธรรม การบริหารจัดการนั้นจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ การสร้างสรรค์หรือการประสานงานกับหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กรก็คือ เข้าถึง เข้าใจ และการเผยแพร่ความรู้ ต่อสถานศึกษา หรือสาธารณะชนจะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรด้วย และ นำ หลักทฤษฎีสี่ ส. ให้ต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อการจัดการความรู้ในโรงเรียน

๔. การจัดการความรู้ด้านประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อการจัดบุคลากรเข้าทำหน้าที่ต่าง ๆ ในองค์กรนั้น จะต้องคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถงานที่ทำ มีความคิดสร้างสรรค์ต่อการประยุกต์ใช้ความรู้ ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีการศึกษาเพิ่มเติมอบรมและศึกษาดูงานทั้งในประเทศ และต่างประเทศให้มากขึ้น โดยใช้หลักกาลามสูตร ๑๐ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร และสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคให้แก่บุคลากรในองค์กรอย่างเท่าเทียมกัน

๗.๒ ข้อเสนอแนะการปฏิบัติ

๑. ผู้บริหารควรสนับสนุนการทำแผน โครงการ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ การจัดการความรู้ขององค์กรต่อการจัดการความรู้และใช้กระบวนการการสร้างความรู้ในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาต่อการจัดการความรู้อย่างถูกต้อง โดยใช้สุ จี ปุ ลิ ถือเป็นการสร้างสรรค์ประโยชน์ในปัจจุบันให้เกิดขึ้นกับองค์กร ในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องเร่งปรับเปลี่ยนนโยบายไปสู่การบูรณาการของสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลในการจัดการความรู้ที่ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับการจัดการความรู้ในปัจจุบัน

๒. ผู้บริหารควรสนับสนุนโครงการ จัดทำรูปแบบการประมวลความรู้ให้เป็นมาตรฐานแก่บุคลากรทุกระดับ ต่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เหตุและผลของการจัดการความรู้ โดยใช้สังคายนายู่เสมอต่อการประมวลความรู้และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในองค์กร บุคลากร มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดี

๓. ผู้บริหารควรสนับสนุนโครงการการจัดการความรู้และมีกระบวนการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักและช่วยเสริมในการจัดการความรู้โดยใช้วิธีชี้แจงทำความเข้าใจ ประชุมอบรมสัมมนาหรือวิธีการอื่นๆ โดยนำหลักธรรมคือ หลักทฤษฎีสี่ ส. ให้ต่อเนื่องใน การจัดกิจกรรมส่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อการจัดการความรู้ในโรงเรียน มาจัดหลักสูตรในการจัดการความรู้และลงสู่ภาคปฏิบัติ

๔. ผู้บริหารควรสนับสนุนโครงการประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อให้เกิดการยอมรับ ความเคารพเลื่อมใส รวมไปถึงลักษณะการพูด การตอบคำถาม การรู้จักจิตใจของบุคคลอื่นๆ การปกป้องบุคคลที่สมควรจะปกป้อง อบรมและศึกษาดูงานทั้งในประเทศ และต่างประเทศให้มากขึ้น โดยใช้หลักกาลามสูตร ๑๐ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร และสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคต่อสถานศึกษาเป็นต้น

๗.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรม ในเขตพื้นที่อื่นๆ เพิ่มเติม
๒. ควรมีขบวนการที่เป็นรูปธรรมในการสร้างเครื่องมือทางวิชาการโดยนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์เข้ากับหลักวิชาการสากลเพื่อปรับการจัดการความรู้
๓. ควรมีการศึกษาผลที่ได้รับจากการจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในเขตจังหวัดอื่นๆ หลายแห่งเพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างและความสอดคล้องซึ่งกันและกัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

- พรธิดา วิเชียรปัญญา. การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร :เอ็กซ์เพอร์เน็ท. ๒๕๔๗.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

- เจษฎา นกน้อย. “การจัดการความหลากหลายในองค์กร : ตัวแบบทางด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. คณะรัฐประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์. ๒๕๕๒.
- บรรจง เจริญสุข. “การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน” ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๒.
- พรทิพย์ อัครรัตน์ และนิยะนันท์ สำเภาเงิน. “การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม กรณี ปฏิบัติการลดความเสี่ยงต่อการเป็นโรคความดันโลหิตสูง หัวใจ และ เบาหวาน ต.หันคา อ.หันคา จ.ชัยนาท”, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการโครงการเมธีวิจัยอาวุโสปีที่ ๓/ ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๕๒.
- พระสราวุธชัย ปญฺญาวุฑฺโฒ วิจิตรปัญญา. “การปฏิรูประบอบวรรณะสู่ระบบสังฆะในพระพุทธศาสนา”. พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พระพุทธศาสนา .บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๖.

พิธีสิทธิ์ คำนวนศิลป์และคณะ. “การประเมินนโยบายและแผนงานด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ
กระทรวงสาธารณสุข”. **รายงานการวิจัย.สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.๒๕๕๑.**

วงเพชร คงจันทร์. “การแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ปรากฏในคัมภีร์”. **พุทธ
ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต.สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, การพัฒนาองค์กรและ
บุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี.
๒๕๕๗.**

สินสมุทร บุตรภักดี. “การพัฒนาคุณธรรมของบุคลากรทางการศึกษาด้วยปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง” **ปรัชญาดุสิตบัณฑิต ยุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค.บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ๒๕๕๔.**

สุปรียา อธิวิธานนท์. “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **พุทธ
ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต พระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. ๒๕๕๖.**

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book

Cockerill, Coreen H. “Exploring the vested interest perspective as it applies to
public involvement in watershed management planning :
lessons from an Ohio watershed”. Doctor of Philosophy, Ohio State
University, Agricultural Economics and Rural Sociology, 2006.

Lyman W. Porter and Edward E. Lawler III. **Managerial Attitudes and Performance,**
(Homewood, Ill. Dorsey Press, 1968.